

**“Onko tämä nyt sellainen hyvä perkele?”:
suomi toisena kielenä -oppijoiden käsityksiä
suomen kielen kirosanoista ja niiden käytöstä**

Kandidaatintutkielma

Meri Luoma

Suomen kieli

Kielten laitos, Jyväskylän yliopisto

2015

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Kielten laitos
Tekijä – Author Luoma Meri Katariina	
Työn nimi – Title ”Onko tämä nyt sellainen hyvä perkele?”: suomi toisena kielenä -oppijoiden käsityksiä suomen kielen kirosanoista ja niiden käytöstä	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Kandidaatintutkielma
Aika – Month and year Toukokuu 2015	Sivumäärä – Number of pages 22 sivua + liitteet
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tutkimuksen aihe on suomi toisena kielenä -oppijoiden (s2) suomenkielinen kiroilu. Siinä on selvitetty, mistä ja missä vaiheessa suomenoppijat omaksuvat kirosanoja, millaisia asenteita heillä on kiroilua kohtaan ja kuinka voimakkaaksi he tuntevat suomenkielisen kiroilun äidinkieleensä verrattuna. Tutkimustarve on ollut suuri, sillä tutkimusta kaksikielisten kiroilusta ei juuri ole.</p> <p>Tutkimuksen informantteina on viisi alle 30-vuotiasta s2-oppijaa kolmesta eri maasta. Osallistujista kolme on miehiä ja kaksi naisia. Yksi heistä on kaksikielinen. Aineisto on kerätty puolistrukturoiduilla teemahaastattelulla, jotka on pidetty joulukuussa 2014 ja tammikuussa 2015. Aineiston analysoinnissa on käytetty teoriaohjaavaa sisällönanalyysia.</p> <p>Tutkimuksessa selviää, että suomen kirosanoja opitaan sekä ensimmäisinä sanoina että vasta myöhemmin. Tyypillisesti niitä omaksutaan natiiveilta kielenpuhujilta. Sanojen varhainen omaksuminen, myönteinen asenne kiroiluun, informaalit oppimistilanteet ja kiroilun (raportoitu) määrä näyttäisivät olevan yhteydessä toisiinsa. Myönteisesti suhtautuvat pitävät suomeksi kiroilua osana identiteetin muodostusta, kielteisesti asennoituville kirosanat ovat huonoa suomea. Äidinkielinen kiroilu ja kirosanat tuntuvat suomea voimakkaammilta, vaikka suomea pidetäänkin fonologisesti kiroiluun soveltuvana. Poikkeuksen muodostaa kaksikielinen osallistuja, jolle suomen kirosanat ovat ensimmäistä kieltä voimakkaampia. Yleisesti <i>vittu</i> ja <i>perkele</i> koetaan tutuiksi ja yleisiksi, lievemmat kirosanat ovat vieraampia. Tulokset ovat linjassa muun muassa Jean-Marc Dewaelen (2004), Hanna Lappalaisen (2008) ja Minna Hjortin (2009, 2014) tutkimusten kanssa.</p> <p>Tutkielmaa voi pitää osana sosiolingvistisen tutkimuksen jatkumoa. Samalla se kytkee yhteen s2- ja kirosanatutkimuksen, joista jälkimmäinen on ollut valitettavan aliarvostettu aihe tiedeyhteisön sisällä. Maallikoita kiroilu kiinnostaa yksi- tai monikielisyyteen katsomatta. Tuloksia voi soveltaa opetus- ja sanakirjatyössä sekä jatkotutkimuksia tehtäessä. Suomenkielisille julkaisuille aiheen ympäriltä on tilaa.</p>	
Asiasanat – Keywords	leksikologia, kirosanat, asenteet, sosiolingvistiikka, suomi toisena kielenä
Säilytyspaikka – Depository	Jyväskylän yliopiston kielten laitos
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	3
2.1 Kiroilun määritelmä.....	3
2.2 Kirosanana potentiaali.....	3
2.3 Kielenoppijan kiroilu.....	6
2.4 Kielellisten valintojen jäljillä.....	7
3 TUTKIMUSASETELMA JA –MENETELMÄT.....	9
3.1 Tutkimusasetelma.....	9
3.2 Haastattelu ja sisällönanalyysi tutkimusmenetelminä.....	11
4 ANALYYSI.....	13
4.1 Kirosanajen lähteet ja omaksumisen ajoittuminen.....	13
4.2 Asenteet ja tunteet.....	15
4.3 Kirosanajen voimakkuus.....	16
5 PÄÄTÄNTÖ.....	18
LÄHTEET.....	21
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Kiroilu on universaali ja emotionaalinen kielenkäytön ilmiö (Fjeld 2014: 202, 214). Tutkija toisensa jälkeen on havainnut kiroilun määrittelemisen hankalaksi (Andersson & Trudgill 2007; Beers Fägersten 2012). Kiroilua pidetään yleisesti huonona, ala-arvoisena ja tarpeettomana kielenkäyttönä ja maasta, kielestä ja kulttuurista riippumatta kiroilun aihepiirit ovat jokseenkin samanlaisia (Andersson & Trudgill 1990: 14, 53; Ljung 2011: 35).

Kirosanat liittyvät tabuina pidettyihin asioihin ja kietoutuvat näin syvälle yhteisön sosiaalisiin rajoitteisiin (Andersson & Trudgill 1990: 55, 64; Fjeld 2014: 199). Kenties juuri tämä on vaikuttanut siihen, että kiroilun tutkimustarvetta on vähätelty, laiminlyöty tai koko aihetta ei ole pidetty tieteellisesti vakavasti otettavana (Ljung 2011: 3; Rathje 2014: 7). Magnus Ljung (2011: 3) toteaa kiroiluun liittyvien julkaisujen lisääntyneen 1970-luvun alusta lähtien.

Kielitieteen lisäksi kiroilua on lähestytty esimerkiksi psykologian ja neurologian näkökulmista (Ljung 2011: 4). Timothy Jay (1992: 244) toteaa kiroilun olevan tavallinen ja laaja ilmiö, joka ansaitsee huomiota kaikilla tieteenaloilla, jotka ovat kiinnostuneita kielestä ja kommunikaatiosta. Jos kiroilu jätetään huomioimatta, ei oteta huomioon inhimillistä ilmaisua koko laajuudessaan (Jay 1992: 244). Kaikki ihmiset kieleen katsomatta kiroilevat jossain määrin (Fjeld 2014: 214).

Alan tutkimus on keskittynyt englanninkielisiin maihin, mutta vuonna 2010 Pohjoismaihin perustettiin kirosanatutkijoiden verkosto SwiSca (lyhennelmä nimestä ”Swearing in Scandinavia”) (Rathje 2014: 7–8). Verkoston olemassaoloa voitaneen pitää osoituksena siitä, että kirosanoista tehdylle tutkimukselle on tarvetta ja kiinnostusta. On olemassa yhteisö, joka voi hyödyntää tutkimusta ja edelleen tuottaa uutta tietoa ja käytännön sovellutuksia. Suomenkielisiä julkaisuja kiroilusta ei kuitenkaan näyttäisi toistaiseksi olevan paljon.

Jean-Marc Dewaele (2004: 206) vaikuttaisi olevan oikeassa todetessaan, että kirosanatutkimusta on tehty lähinnä yksikielisten näkökulmasta, eikä tutkimusta kiroilusta toisella tai vieraalla kielellä ole juuri olemassa. Myös esimerkiksi Jay (1992: 243, 236–237) mainitsee tarpeesta tutkia ei-natiiveja puhujia ja sitä, millainen vaikutus rumalla kielellä on heidän kielenkäyttönsä. Kiroisanat näyttäisivät joka tapauksessa kiinnostavan kielenoppijoita, mistä osoituksena voidaan pitää esimerkiksi temalle vihkiytyneitä Internet-sivuja ja sitä, että kiroisanat ovat eniten haettuja lemmoja moni- ja kaksikielisissä sanakirjoissa (Dewaele 2004: 205; Fjeld 2014: 207).

Tutkimuksessani tarkastelen viiden suomenoppijan suomenkieliseen kiroiluun liittyviä piirteitä. Tutkimusta on motivoinut halu selvittää, miten suomea vasta oppivat suhtautuvat suomen kirosanoihin ja kuinka voimakkaina he niitä pitävät. Tämä voi antaa viitteitä myös siitä, millaisten tilanteiden ja tunteiden yhteydessä suomenkielinen kiroilu korvaa kiroilun omalla kielellä. Näkökulma on siis vahvasti sosiolingvistinen, sillä suuntauksen alaisuudessa on perinteisesti tutkittu esimerkiksi yksilön kielen tilanteista vaihtelua, kielenkäytön eroja eri puhujaryhmien välillä, kielellisiä asenteita ja monikielisyyttä (Lappalainen 2008: 66).

Tutkimuskysymyksiä ovat:

- 1) Mistä tai keneltä s2-oppija omaksuu suomen kielen kirosanoja?
- 2) Mihin kielen omaksumisen vaiheeseen kirosanat sijoittuvat?
- 3) Millaisia asenteita ja tunteita suomen kirosanoihin ja suomeksi kiroiluun liittyy?
- 4) Kuinka voimakkaiksi s2-oppijat kokevat suomen kirosanat?

Kristy Beers Fägersten (2012: 3) toteaa kirosanatutkimuksen keskittyneen pitkälti kiroilun määrittelyyn sekä yleisyyden ja loukkaavuuden mittaamiseen ja peräänkuuluttaa keskittymistä niiden sijaan kiroilun kontekstiin. Kirosanat ovat monikäyttöisiä yksiköitä, jotka toimivat erilaisten tunteiden ilmaisijoina ja lukuisissa funktioissa (Dewaele 2004: 205). Olen kokenut kiroiluun liittyvien tunteiden ja funktionalisuuden olevan keskeisiä kielenoppijoiden kannalta, minkä vuoksi tutkimukseni näkökulma onkin juuri niissä, eikä esimerkiksi kirosanojen kielipillisen käytön varioivuudessa. Toisaalta, kuten teoriaosuudessa huomataan, nämä erilaiset aspektit eivät sulje toisiaan pois. Oletan, että suomeksi kiroilu ei tunnu yhtä vahvalta kuin omalla äidinkielellä, mutta että sillä koetaan olevan muitakin funktioita kuin vain tunteiden ilmaiseminen negatiivisissa konteksteissa.

Eri kulttuurien kiroilun kuvaamista ja selittämistä ei tule hylätä, joskin niiden vertailu on vaikeaa (Andersson & Trudgill 2007: 199). Suoranainen vertailu ei olekaan ollut tavoitteeni, vaan pikemminkin katsauksen luominen siihen, millä tavoin eri kulttuureista tulevat kielenoppijat mukautuvat suomalaiseen kiroilukulttuuriin.

Olisi kiinnostavaa paneutua pohtimaan myös sitä, mitkä seikat mahdollisesti selittävät kiroiluun liittyvää variaatiota. Pienen otannan ja resurssien puutteen vuoksi se ei ole tässä tutkimuksessa ollut mahdollista. Tämän mittaluokan opinnäytetyössä aineiston kokoa ei tulisikaan pitää sen keskeisimpänä kriteerinä (Tuomi & Sarajärvi 2011: 85). Tarkoituksena on enemminkin ollut rakentaa pohja ja antaa suuntaviivoja laajemmille tutkimuksille ja pro gradu -työlleni aiheen ympäriltä.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Kiroilun määritelmä

Kiroilu on terminä epätarkka ja vaikea määritellä (Jay 1992: 1; Andersson & Trudgill 2007: 195). Kyse on enemmän tietynlaisesta kielestä kuin tietyistä sanoista. Kiroilulla viitataan sellaiseen sanojen käyttöön, jolla olisi missä tahansa sosiaalisessa kontekstissa potentiaalia olla loukkaavaa, epäsopivaa, epämiellyttävää tai ei-hyväksyttyä. Varioivuus ja subjektiivisuus tekevät kiroilusta sosiaalista käyttäytymistä. (Beers Fägersten 2012: 3–4.)

Andersson ja Trudgill (2007: 195) ehdottavat, että kiroilu tulisi määritellä sellaiseksi kielenkäytöksi, jossa ilmaisu

- a) koskee jotain kulttuurissa tabuna ja /tai stigmatisoituneena pidettyä
- b) ei ole tulkittavissa kirjaimellisesti
- c) voi olla ilmaisun väline vahvoille tunteille ja asenteille.

Tunteiden ilmaisun tuo esille myös Ruth Vatvedt Fjeld (2014: 202) pitäessään kirosanoja lausuman intensiteetin lisääjinä. Iso Suomen Kielioppi luokittelee voimasanat – jolloin nimitys itsessään jo kielii mahdollisuudesta lisätä voimaa – affektisiin ilmauksiin kuuluviksi kielen piirteiksi (ISK § 1707, § 1725–1728). Kirosanon kyvyt kasvattaa ilmaisujen latausta ja osoittaa asennoitumista puheenaihetta tai puhekuppania kohtaan näyttäisivät nousevan niiden keskeisimmiksi tehtäviksi ja määrittäjiksi.

Lopulta vielä Kielitoimiston sanakirja (2015) määrittelee ”kirosanan” seuraavasti: “ilmaisuja tehostavia, karkeina pidettäviä sanoja, voimasana. ”*Perkele*”, ”*helveti*”, ”*saakeli*” ym. *kirosanat*. *Lievä, karkea kirosana*.” On huomionarvoista, että myös tässä tuodaan ensimmäiseksi esille kirosanon käyttötarkoitus ilmaisun tehostajina. ”Kirota” saa useita merkityksiä, joista ensisijainen koskee kirosanon lausumista. Sen lisäksi mainitaan merkitykset kadotukseen julistamisena sekä harmitteluna. Tämän perusteella ”kiroaminen” näyttäisi suomen kielessä olevan yläkäsite, joka kattaa erilaiset spesifimmät kiroamisen lajit (engl. esimerkiksi *profanity*, *blasphemy*). (KS 2015.) Aiemmin myös Ljung (2011: 2) on havainnut, että suomessa ”kiroamiseen” kuuluvat sekä uskonto että muut aihepiirit.

2.2 Kirosanon potentiaali

Minna Hjort (2014: 130) on korpustutkimusta hyödyntäen verrannut suomenkielisessä ja käännetyissä nykykirjallisuudessa esiintyviä kiro sanoja. Hjort käyttää termiä ”voimakkuus” (engl.

force tai *strength*), sillä yleisesti käytetty “loukkaavuus” (engl. *offensiveness*; esim. Jay 1992) sisältää oletuksen ainoastaan negatiivisista konteksteista ja unohtaa positiivisten mahdollisuuden (2014: 130).

Voidaan ajatella, että kirosanan voimakkuus riippuu yhtäältä siihen liittyvän tabun voimakkuudesta ja toisaalta sanan saamasta vastaanotosta. Kyse on sanan potentiaalista. Todellinen paino määräytyy aina puhujien ja kontekstin mukaan. (Hjort 2014: 130.)

Sukupuolielimiin liittyviä kiro sanoja pidetään monissa kielissä kaikista voimakkaimpina (Ljung 2011: 35, 38–39). Hjort (2014: 132) osoittaa, että suomi ei ole tässä poikkeus. Hän esittelee kaksi tutkimusta, joista ensimmäisessä osallistujia on pyydetty sijoittamaan 32 kiro sanaa järjestykseen voimakkuuden mukaan. Toisessa on kysytty kääntäjien mielipiteitä voimakkuudesta. Molemmissa tapauksissa *vittu* on sijoittunut ensimmäiseksi. 32 sanan tutkimuksessa sitä seuraavat *saatana* ja *perkele*. Kääntäjillä toiseksi vahvin *vitun / pillun* jälkeen on *kyrpä*, jota seuraavat *mulku*, *saatana* ja *perkele*. (Hjort 2009; Hjort 2014: 132.)

Vittu on erittäin stigmatisoitunut sana, joka yhdistetään usein varsinkin nuorten käyttämäksi. Se on esimerkiksi vahvuudeltaan ja funktioiltaan varsin samanlainen kuin englannin *fuck* (Hjort 2014: 132, 138.) Yhdysvaltalaisessa Midwestern Collegessa tehdyn tutkimuksen mukaan *fuck* ja *cunt* koetaan englannissa pahimmiksi kiro sanoiksi (Murray 2007: 204).

Vittuun verrattuna *perkeleellä* on huomattavasti enemmän myös positiivisiksi miellettyjä tarkoituksia ja konnotaatioita. Voidaan sanoa, että sen merkityspotentiaali on laajempi. *Perkeleellä* on symbolinen arvo: se liitetään suomalaisuuteen, kansalaisten stereotypisiksi koettuihin ominaispiirteisiin sekä sisuun, eli lujaluontoisuuteen ja suoraan toimintaan. *Perkele* tunnustetaan yleisesti Skandinavian maissa, missä se yhdistetään suomalaisiin ja suomalaiseen kulttuuriin. (Hjort 2014: 126, 132–134.) *Perkeleen* merkityksellisyydestä kertonee myös se, että suomenkielisessä kirjallisuudessa se on viidenneksi yleisin kiro sana, käännettyssä vasta kahdeksanneksitoista yleisin. Kääntäjät kokevat sen olevan kulttuurisidonnainen Suomeen, eikä sillä ole englannin kielessä sopivaa paria. (Hjort 2014: 135.)

Perkeleen tekee tehokkaaksi myös sen fonologinen asu. Siinä erityistä on ensinnäkin [r], joka painotuksen vuoksi usein vielä pitenee. Itse asiassa äänneestä on tullut laajemmin symboli kaikille kiro sanoille (ärräpä). *Perkeleen* etuja ovat myös kovat klusiilit [p] ja [k]. Suomalaispuhujat pitävät näitä äänneitä yleisesti rumina. (Hjort 2014: 126, 129.) Joillakin foneemeilla näyttäisikin olevan kiroilussa enemmän voimaa kuin toisilla. On tavallista muodostaa eräänlaisia kiro sanojen eufemismeja siten, että korvaa kirosanan jollain samalla kirjaimella alkavalla sanalla (Fjeld 2014: 211.) Tällainen sanapari voisi olla esimerkiksi *vittu* – *vitsi*.

Hjort (2014: 140–142) on tutustunut muiden tutkijoiden määritelmiin kirosanoista ja päätyntynyt konsensukseen jossa hän kaikille kielille sopivan määritelmän sijaan jakaa suomen kiro sanojen käytön seitsemään kategoriaan. Listauksessa kiro sanat saavat erilaisia tehtäviä. Hjortin jaottelussa kaksi ensimmäistä ryhmää, interjektiot (*interjectional usage*) ja intensifioiminen (*intensifying usage*), ovat prototyypistä kiroilua (Hjort 2014: 140–141). Myös Iso suomen kie lioppi (ISK § 1725) huomioi nämä tavallisimpina ominaisuuksina. Interjektiot voivat olla missä tahansa lauseen osassa tai toimia yksittäin. Usein mukana on interjektioartikkeli: *Perkele! Voi vittu!*. Intensifioidussa ilmauksessa kirosana on läheisessä yhteydessä edeltävään tai seuraavaan sanaan ja tyypillisesti se esiintyy joko genetiivissä tai pronominin kanssa (*helvetin, mitä helvettiä*) (Hjort 2014: 141).

Seuraavissa kategorioissa mainitaan kieltoverbitön kieltö (*negational usage*) (ks. myös Kotilainen 2007), kysymys ilman kysymyssanaa (*usage in question constructions*), johdokset (*formation*), kohdennettu pejoratiivinen käyttö (*targeted pejorative use*), joka käytännössä merkitsee nimittelyä ja haistattelua, sekä metalingvistinen käyttö (*metalinguistic swearword usage*). Kategoriassa on yhtymäkohtia esimerkiksi Ljungin (2011: 27–28) ajatuksiin ja se ottaa huomioon erilaiset tutkimukselliset lähtökohdat, kuten kieliopilliset, sanastolliset, semanttiset ja sosiolingvistiset aspektit (Hjort 2014: 141–142).

Kirosanojen merkityspotentiaali ei jää negatiivisen asennoitumisen osoittamiseen tai toisten loukkaamiseen. Hjort (2014: 144) esimerkiksi korostaa *perkeleen* mahdollisuutta indikoida positiivista yllättyneisyyttä suomeksi kirjoitetussa kirjallisuudessa. Edellä voimakkuuden yhteydessä jo huomattiin, että *perkele* kantaakin huomattavan paljon esimerkiksi Suomen kansallisuuteen liittyviä merkityksiä (Hjort 2014: 132–134).

Muutkin tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota kysymykseen siitä, mitä kiroilulla mahdollisesti haetaan. Kiroilua voi pitää jopa eräänlaisena vakiintuneena mallina (*routine formula*), johon liittyy tiettyjä tilanteita ja kommunikatiivisia funktioita koskevia konventioita. Muita tällaisia vakiintuneita malleja ovat esimerkiksi tervehdykset ja kiitokset. (Fjeld 2014: 208.)

Usein toistuvana kiroilu voi olla eräänlainen tyylikeino. Kiroilulla saatetaan tavoitella myös leikkisää ja humoristista sävyä. (Andersson & Trudgill 1990: 54, 61; Andersson & Trudgill 2007: 197.) Jay (1992: 238) huomauttaa, että vaikka huumorin olemusta itsessään on tutkittu, sen linkittyminen rumaan kielenkäyttöön on jäänyt vähälle huomiolle.

Fjeld (2014: 205–206) mainitsee kiro sanat vihan tai kivun lievittäjinä. Murray (2007: 203–204) puolestaan listaa kiroilun syiksi muun muassa vaikutuksen tekemisen vastakkaiseen sukupuoleen tai ihmisiin yleensä. Kiroilulle yleisiksi tilanteiksi hänen informanttinsa ovat maininneet humalatilat ja seksin harrastamisen. Myös työpaikalla kiroilua pidetään mahdollisena

ja jopa sosiaalisten odotusten mukaisena. (Murray 2007: 203–204.) Murray (2007: 200, 207–208) pohtii edelleen motiiveja opiskelijoiden runsaalle kiroilulle ja esittää sen toimivan väli-
neenä tietynlaisen sosiaalisen identiteetin saavuttamisessa tai tärkeänä osana siirtymäriittä aikuisuuteen.

Kiroilulle sopimattomiksi paikoiksi sen sijaan koetaan uskontokuntien rakennukset. Papin, nuoremman sisaruksen, vanhemman tai isovanhemman kuullen ei haluta kiroilla. Toisaalta osalle ihmisistä ei näyttäisi tuottavan hankaluuksia kiroilla missä ja milloin tahansa. (Murray 2007: 203–204.)

2.3 Kielenoppijan kiroilu

Koska tässä tutkimuksessa lähestytään kirosanoja suomenoppijoiden kannalta, on olennaista määritellä muutamia avainkäsitteitä. Yksilön **äidinkielestä** puhuttaessa voidaan tarkoittaa neljää eri asiaa: ”1) järjestyksessä ensimmäisenä opittua kieltä, 2) parhaiten osattua kieltä, 3) eniten käytettyä kieltä tai 4) kieltä, jonka puhujaa tuntee äidinkielekseen ja johon hän identifioituu”. Yleensä kaikki kriteerit liittyvät samaan kieleen. (Nissilä ym. 2006: 12.)

Toinen kieli on kieli, jota omaksutaan kieliyhteisön parissa. Toisen kielen oppijalle ympäristö on siis kohdekielinen. Tämä on ero **vieraaseen kieleen**, joka tarkoittaa sitä, että kieltä opitaan kieliyhteisön ulkopuolella. (Nissilä ym. 2006: 12–13.) Suomi toisena kielenä -oppijalle suomen käyttäminen ei siis vielä ole helppoa, tuttua tai spontaania. Kielen käyttöä vasta harjoitellaan ja se vaatii jatkuvaa keskittymistä. (Saario 2009: 53.) Näin ollen voisi olettaa, että kiroilukaan ei ole kielenoppijalle vielä luontevaa tai automatisoitunutta tai ilmene sen täydessä potentiaalissa (ks. luku 2.2), siis esimerkiksi myönteisissä merkityksissä.

Kirosanat ovat usein ensimmäisten vieraasta kielestä opittujen sanojen joukossa. Ne oppijalle kertoo natiivi kielenpuhujasta, mutta luokkahuoneessa tai tekstikirjoissa sanoja ei esiinny. Ohjatun opiskelun piirissä oppivien kirosanatuntemus ja -käyttö on alhaisempaa kuin niin sanotulla luonnonmenetelmällä oppivien. (Dewaele 2004: 205.)

Ilmeisesti aikaisin omaksutut kielet resonoivat voimakkaammin tunteisiin, kun taas koettu voimakkuus pienenee myöhemmin opittujen kielten kohdalla. Tunnelataus kirosanojen kohdalla on suurempaa natiiveilla kuin toisen kielen puhujilla. (Dewaele 2004: 207, 209.) Oman äidinkielen kirosanoja pidetään voimakkaampina kuin muiden kielten kirosanoja (Hjort 2014: 131).

Fjeldin (2014: 207) mukaan yksilön kiroilusanasto on jopa osa tämän identiteettiä. Sanasto omaksutaan nuoruudessa, mistä lähtien se säilyy varsin muuttumattomana elämän ajan.

Jos kielenpuhujajoutuu siirtymään toiseen kulttuuriin ja erityisesti vaihtamaan jokapäiväistä kieltään, hänen täytyy muodostaa itselleen uusi kiroilusanasto. (Fjeld 2014: 207.)

Koodinvaihto eli kielen tai kielimuodon tietoinen vaihtaminen toiseksi (Nissilä, Martin, Vaarala, Kuukka 2006: 12; Lappalainen 2008: 81) voi Dewaelen (2004: 207) mukaan kiroilun kohdalla olla etäännyttämisspyrkimys. Hän katsoo vieraalla kielellä kiroilun tarjoavan puhujalle myös mahdollisuuden osoittaa tietojaan ja taitojaan sosiaalisissa tilanteissa. Väärin käytettynä kiroilussa piilee kuitenkin itsensä nolaamisen uhka. (Dewaele 2004: 205.) Toisen kielen oppijoille kiroisanat ovatkin usein sudenkuoppa, varsinkin, jos sanakirjat eivät anna niiden käytöstä riittävästi tietoa (Fjeld 2014: 208). Vasta puhuja, kuulija, aihe, osallistujien reaktiot ja muut muuttujat määrittävät, miten kiroisana on ymmärrettävä (Beers Fägersten 2012: 3–4). Kiroisanan kulloinkin ”hyvyys” tai ”pahuus” eivät välttämättä ole kielenoppijalle samalla tavalla itseltään selviä kuin natiiville. Natiivit yleensä tunnistavat kiroilun, kun sellaista kuulevat (Ljung 2011: 4).

2.4 Kielellisten valintojen jäljillä

Käsitysten ja asenteiden tutkiminen on perinteisesti ollut osa kansanlingvististä tutkimusta, jonka juuret puolestaan ovat sosiolingvistiikassa. Kansanlingvistiikka on ollut kiinnostunut erityisesti maallikoiden käsityksistä. (Palander 2011: 11–13.) Tutkimuksessani neljä viidestä osallistujasta on kielitieteilijöitä, minkä vuoksi sitä ei voine kuitenkaan pitää kansanlingvistiikkana.

Asenteiden tutkimuksessa tarkastelun kohteena on, miten negatiivisesti tai positiivisesti latautuneet käsitykset vaikuttavat kielimuotojen kehitykseen (Palander 2011: 11). Asenteilla tarkoitan Paula Kalajaan (1995: 51) viitaten nimenomaan osallistujien myönteisiä tai kielteisiä asenteellisia mielikuvia kiroisanoista ja kiroilusta. Hanna Lappalaista (2004: 78) mukaillen voin myös otaksua, että jos kiroiluun suhtaudutaan negatiivisesti, omaa kiroilun määrää vähätellään. Jos taas kiroilu jostain syystä olisi yksilölle arvostettavaa tai symboloisi jotakin myönteistä, yksilö saattaisi uskoa kiroilevansa todellisuutta enemmän (Lappalainen 2004: 78). Vaikka tässä tutkimuksessa ei selvitetä todellisen kiroilun määrää, asenteet kiroilua kohtaan ja kerrottu kiroilun määrä voivat korreloida keskenään.

Andersson ja Trudgill (1990: 66) toteavat ihmisten yleensä ajattelevan, että kiroilu liittyy epävirallisiin (*informal*) tilanteisiin, kun taas virallisissa ja muodollisissa (*formal*) tilanteissa odotetaan hyvää kieltä. Hyvänä ja virallisena pidetyn kielen puhumiseen saattaa jo itsessään liittyä mielikuvia puhujan voimakkuudesta, koulutuksesta ja vauraudesta. Koska kiroilu ei kuitenkaan ole kadonnut ihmisten kielenkäytöstä, voidaan päätellä, että myös siihen liitetään myös

hyvinä pidettyjä arvoja. Se voi assosioitua esimerkiksi kovuuteen ja vahvuuteen. (Andersson & Trudgill 1990: 8–9.)

Negatiivisena ilmiönä kiroilu saatetaan liittää yhteisön itsekontrollin puutteeseen (Andersson & Trudgill 1990: 65). Kiroilua vastaan argumentoidaan usein uskonnollisilla, moraalilla, sosiaalisilla ja esteettisillä perusteilla. Jotkut pitävät kiroilua sanavaraston heikkoutena ja suppeutena. (Andersson & Trudgill 1990: 63.)

Paunonen (2009: 561) puhuu tarpeesta ja useiden tutkijoiden ilmaisemasta kiinnostuksesta tutkia maahanmuuttajien asenteita suomen eri kielimuotoja kohtaan. Myös maahanmuuttajataustaisten käyttämien kielten eriytyminen eri funktioihin vaatii selvitystä. Sosiolingvistiset tutkimukset ovat yksi keino edistää maahanmuuttajien sopeutumista uuteen kotimaahan. Asenteisiin liittyy kiinteästi myös identiteetti. (Paunonen 2009: 561–562.)

Tutkielmani ulkopuolelle jää syvälinen tarkastelu kielenulkoisten taustamuuttajien vaikutuksesta kiroiluun. Iän ja sukupuolen on tosin havaittu olevan tärkeimpiä muuttajia, joilla kiroilua voidaan mitata. Kiroilu on runsainta nuorten keskuudessa. (Murray 2007: 208.) Myös Dewaele (2004: 207) toteaa juuri sukupuolen ja -polven vaikuttavan kiroiluun. Sen sijaan sosioekonomisella, maantieteellisellä tai etnisellä taustalla ei ole lainkaan tai merkittävää vaikutusta kiroiluun (Murray 2007: 207–208).

Suomessa on tehty samanlaisia huomioita sukupuolen vaikutuksesta sanastoon. Pojat käyttävät karkeampana pidettyä slangia kuin tytöt (Saanihahti & Nahkola 2000: 100). Vaikka slangia ja kiroilu ovat eri asioita (Andersson & Trudgill 1990: 74–75; Saanihahti & Nahkola 2008: 87–88), niille on yhteistä esimerkiksi valtanormeista poikkeaminen, tavallisesti tunnepitoisuus, sovinnaisuuden välttäminen ja hätkähdyttäminen. Koululaisslangin ja kiroilun aihepiiritkään eivät näyttäisi suuresti poikkeavan toisistaan, sillä molemmissa keskeisimpiä tarkoituksia ovat sukupuolielämään, alkoholinkäyttöön ja muihin tabuihin liittyvät sanat (Saanihahti & Nahkola 2000: 97, 99; Ljung 2011: 35). Kiroilu on kuitenkin ensisijaisesti tunteisiin liittyvää kieltä siinä missä slangissa on kyse pikemminkin tyylistä (Andersson & Trudgill 1990: 74–76).

Edellämäinnittuihin yhtäläisyyksiin vedoten voidaan kuitenkin olettaa, että kiroilussa pätee slangin kaltaisia sääntöjä. Näin ollen tuntuisi uskottavalta odottaa naispuolisten suomen kielen oppijoiden kiroilevan miehiä vähemmän tai ainakin suhtautuvan kiroiluun vähemmän sallivasti. Saanihahti ja Nahkola (2000: 100) toteavat, että perinteisesti miesten karkeaa kielenkäyttöä on pidetty hyväksyttävämpänä kuin naisten. Murray (2007: 200) tosin haastaa oletuksen olemalla sitä mieltä, että miehet ja naiset kiroilevat yhtä paljon, ero on sanastossa ja tilanteissa.

3 TUTKIMUSASETELMA JA -MENETELMÄT

3.1 Tutkimusasetelma

Tutkimuksen informanteiksi on haluttu suomea toisena kielenä puhuvia henkilöitä. Osallistujilta on edellytetty riittävän hyvää suomen kielen taitoa, käytännössä vähintään B2-tasoa (EVK 2003: 46–47). Kielen hallinta on ollut tärkeää, jotta kiroilusta ja sen herättämistä tunteista on ollut mahdollista käydä perusteellista keskustelua suomeksi. Osallistujien etsinnässä ei ole asetettu rajoituksia äidinkielelle, kotimaalle tai sille, missä ja miten suomea on opittu. Sukupuolten osalta on tavoiteltu tasaista jakaumaa.

Useat aiemmat kirosanatutkijat (esim. Jay 1992, Murray 2007, Beers Fägersten 2012) ovat havainneet, että kiroilu on runsainta opiskelijoiden keskuudessa ja keränneet aineistonsa juuri tämän ryhmän parista. Siksi tässäkin tutkielmassa oltiin kiinnostuneita nuorista ja opiskelijoista.

Osallistujat olen valinnut pääsääntöisesti itse. Valinta ei ole ollut mielivaltainen, vaan osallistujiksi on pyritty löytämään henkilöitä, joilla olisi kokemusta ja sanottavaa tutkittavasta ilmiöstä. Postikyselyssä tällaista ei voi taata, mutta haastateltavien etsinnässä rajausten tekeminen on helpompaa. Valinnassa on sovellettu myös niin sanottua lumipallo-otantaa. Tämä tarkoittaa sitä, että haastateltu ehdottaa seuraavaa haastateltavaa, koska arvelee tällä olevan tutkimukseen soveltuvaa aineistoa. (Hirsjärvi & Hurme 2000: 59; Tuomi & Sarajärvi 2011: 74, 86.)

Aineistolta ei ole vaadittu heterogeenisyyttä, sillä tutkimuksen tavoitteena ei ole ollut kuvailla suomi toisena kielenä -oppijoiden kiroilua yhtenäisenä ilmiönä. Homogeeninen aineisto ei myöskään edellytä niin suurta aineistoa kuin heterogeeninen, mikä on ollut tärkeä peruste, kun tutkimukseen käytettävissä ollut aika on ollut rajallinen. Nykyinen lähestymistapa mahdollistaa kuitenkin vertailun haastateltujen välillä sekä tyypillisyyksien tai kiinnostavien erilaisuuksien esille nostamisen. Enimmäisosallistujamääränä on pidetty viittä henkilöä. Tällainen joukko on hallittavissa vähäisenkin ajan ja resurssien puitteissa, mutta syvällisen analyysin tekeminen on silti mahdollista. (Tuomi & Sarajärvi 2011: 90.)

Osallistujiksi on valikoitunut viisi alle 30-vuotiasta henkilöä. Heistä kaksi on eräässä suomalaisessa yliopistossa vaihto-opiskelijoina (Bernard, 24; Francesca, 20) ja kaksi tutkinto-opiskelijoina (Vadim, 24; Jelena, 24). Viides on kansalaisopiston suomen kursseille osallistunut maahanmuuttaja (Mihail, 28). Vadim, Jelena ja Mihail puhuvat äidinkielenään venäjää, Bernard saksaa ja Francesca italiaa.

Francescalla toinen vanhemmista on suomalainen. Francesca voitaneen taustansa ja kielitaitonsa ansiosta pitää kaksikielisenä. Hänen kotonaan on puhuttu italian lisäksi suomea, mutta vain siihen saakka, kun hän kuusivuotiaana aloitti koulun Italiassa. Varsinkin kiro sanojen suhteen Francesca voidaan perustellusti pitää vielä suomenoppijana, sillä Suomeen vaihto-opiskelijaksi tullessaan hän ei tuntenut kielen kiro sanoja lainkaan.

Bernard on opiskellut suomea kolme ja puoli vuotta, joista viimeisen hän on viettänyt Suomessa. Jelena on aloittanut suomen opiskelun kymmenen vuotta ja Vadim yhdeksän vuotta sitten. Mihail tuli Suomeen opiskelemaan yli kuusi vuotta sitten.

Kaikilla osallistujilla on akateeminen koulutustausta. Bernard, Vadim, Jelena ja Francesca opiskelevat kielitieteitä, heistä kolmella ensimmäisellä on suomi pääaineena. Tutkimukseen pyydetty ammattikoulussa opiskeleva maahanmuuttaja on vastannut pyyntöön kieltävästi.

Pyynnöt tutkimukseen osallistumisesta on lähetetty sähköpostitse. Haastattelut on pidetty yliopiston tiloissa joulukuussa 2014 ja tammikuussa 2015. Haastatteluympäristö on ollut rauhallinen, eikä läsnä ole ollut muita henkilöitä haastateltavan ja haastattelijan lisäksi. Haastatteluiden kesto on vaihdellut noin 25 minuutista tuntiin siten, että yhteensä haastatteluaineistoa on lähes kolme tuntia (179 minuuttia). Bernardin haastattelu on ollut ensimmäinen ja toiminut samalla pilottina.

Osallistujat ovat halutessaan saaneet käyttää tukenaan sanakirjaa. Ainoastaan Bernard on hyödyntänyt tätä mahdollisuutta. Tarkastelun kohteena ei kuitenkaan ole ollut kielitaito sinänsä, vaan kiroiluun liittyvä asiasisältö. Haastattelurungon (liite 1) lisäksi minulla haastattelijana on ollut mukana kiroanalista (liite 2), johon olen merkinnyt haastattelun aikana esiintyneet sanat. Lopuksi osallistuja on itse lukenut listan läpi ja merkinnyt tuntemansa sanat. Tällä toimenpiteellä on pyritty kartoittamaan osallistujien kiro sanatuntemuksen laajuutta ja muodostamaan käsityksiä esimerkiksi siitä, onko osallistujien välillä eroja tai osoittautuuko jokin sana kaikille täysin tuntemattomaksi.

Kaikilta osallistujilta on pyydetty kirjallinen tutkimuslupa. Heillä on ollut vapaus vetäytyä tutkimuksesta missä tahansa vaiheessa ja heidän anonyymiytensä on pyritty säilyttämään. Jokainen tässä tutkimuksessa käytetty nimi on muutettu. Kerättyä aineistoa on säilytetty ja käsitelty asianmukaisesti. Hyvällä tieteellisellä käytännöllä tarkoitetaan muun muassa edellä kuvaamieni asioiden huomioimista ja noudattamista. Tiedeyhteisön tunnustamiin rehellisyyden ja kriittisyyden toimintatapoihin on pyritty vastaamaan ja muiden tutkijoiden saavutuksille antamaan niille kuuluva tunnustus. Tutkimuksen eettisyys sekä uskottavuus ja laadukkuus kulkevat rinnakkain. (Tuomi & Sarajärvi 2011: 127, 132.)

3.2 Haastattelu ja sisällönanalyysi tutkimusmenetelminä

Tutkimukseni on luonteeltaan laadullista. Tällaiselle tutkimukselle on ominaista todellisen maailman ilmiön kuvaaminen mahdollisimman tarkasti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009: 161) sekä ihmistä tutkiville tieteille tyypillinen ymmärtävä ote. Ymmärtäminen voidaan nähdä eläytymisenä tutkittavien ajatusmaailmaan, tuntemuksiin ja motiiveihin. Tavoitteena ei ole tilastollisten yleistysten tekeminen. (Tuomi & Sarajärvi 2011: 28, 74, 85.) Tässä tapauksessa tavoitteenani on ollut kuvata ja ymmärtää suomi toisena kielenä -oppijoiden suomenkielistä kiroilua sekä antaa selityksiä tälle toiminnalle.

Aineistonkeruun menetelmäksi on valikoitunut puolistrukturoitu teemahaastattelu. Yhtenä syynä tähän on ollut se, että myös aiemmat tutkijat ovat käyttäneet haastattelua (esim. Beers Fägersten 2012). Totta on, että heillä on tutkimuksissaan ollut haastatteluiden kanssa rinnakkain käytössä myös muita menetelmiä, kuten havainnointia ja lomakekyselyitä. Tähän ei minulla rajallisten resurssien vuoksi ole ollut mahdollisuutta, sillä haastattelu itsessään on jo aikaa vievä aineistonkeruumuoto (Hirsjärvi & Hurme 2000: 35; Tuomi & Sarajärvi 2011: 74). Lisäksi tarkoituksena on ollut saada selville nimenomaan osallistujien asenteita, ajatuksia ja käsityksiä, ei niinkään todellista kielenkäyttöä esimerkiksi havainnoimalla.

Haastattelun avulla tutkittavalta voidaan yksinkertaisesti kysyä, millaisia ajatuksia tai motiiveja hänellä on jotakin ilmiötä kohtaan (Tuomi & Sarajärvi 2011: 73). Tästä syystä haastattelu on vaikuttanut erityisen validilta valinnalta tähän tutkielmaan. Lisäksi, kuten Tuomi ja Sarajärvi (2011: 73) jatkavat, haastattelu mahdollistaa kysymysten toistamisen, tarkentamisen ja väärinkäsitysten oikaisun. Samanlaista neuvotteluiden mahdollisuutta ei ole esimerkiksi kirjallisissa kyselyissä (Hirsjärvi & Hurme 2000: 35; Tuomi & Sarajärvi 2011: 72–73). Tämä on ollut olennaista, kun olen tutkimuksessani halunnut taata, että suomea toisena kielenä puhuvat osallistujat ymmärtävät haastattelijaa ja päinvastoin. Hirsjärvi ja Hurme (2000: 35) lisäävät vielä, että haastattelu sopii hyvin menetelmäksi tapauksiin, joita on tutkittu vasta vähän ja vastauksia on etukäteen vaikea ennakoida. Toisella kielellä kiroilu on tällainen, vielä varsin kartoittamaton alue.

Arkaluontoisten aiheiden kohdalla osa tutkijoista pitää haastattelua hyvänä aineistonkeruumenetelmänä, mutta toisaalta on aiheellisesti huomautettu, että tällöin tutkittava ei voi jäädä haastattelijalle anonymiksi tai etäiseksi (Hirsjärvi & Hurme 2000: 35). Suljin ryhmähaastattelun pois vaihtoehtoista siksi, että osallistujien olisi helpompaa puhua kenties kiusalliselta tuntuvasta asiasta.

Puolistrukturoidun teemahaastattelun käyttäminen merkitsee sitä, että haastattelua ohjaavat jotkut valitut teemat (Tuomi & Sarajärvi 2011: 76). Tässä tapauksessa niitä ovat olleet kirosanojen omaksuminen, asenteet ja tunteet kirosanoja ja kiroilua kohtaan sekä kirosanojen käyttö. Teemoihin liittyviä kysymyksiä kootaan haastattelurunkoon. Kysymyksillä tähdätään siihen, että niillä saadaan vastauksia tutkimuskysymyksiin. Kaikille osallistujille ei tarvitse esittää samoja kysymyksiä, eikä kysymysten tarvitse edetä tietyssä järjestyksessä. (Hirsjärvi & Hurme 2000: 47–48.) Thomas Murrayn (2007: 201–206) tutkimuksessaan käyttämät tiedonkeruukysymykset ovat antaneet suuntaviivoja myös tähän tutkimukseen.

Nauhoitetut haastatteluaineistot on litteroitu eli muutettu kirjalliseen muotoon. Litteroidusta aineistosta on voitu alkaa etsiä ja analysoida erilaisia piirteitä. (Lappalainen 2008: 67.) Litteroitua aineistoa on 65 sivua (Arial, fontti 11, riviväli 1,15).

Tuomi ja Sarajärvi (2011: 68) toteavat, että laadullisesta tutkimusotteesta ei kerro näin kukaan käytetty aineistonkeruu- kuin analyysimenetelmä. Tässä tutkielmassa on aineiston analysoimisessa käytetty teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Analysoitavat ainekset ovat nousseet aineistosta, mutta aikaisempi teoreettinen tieto on ohjannut havaintojen ja analyysin tekemistä. (Tuomi & Sarajärvi 2011: 96–97.) Jo olemassa olevan tiedon perusteella on siis muodostettu näkemys kiroilusta. Vaikka tutkimus on edennyt aineiston ehdoilla, analyysivaiheessa on pyritty vetämään yhtenäisiä suuntaviivoja teoreettiseen viitekehykseen (Tuomi & Sarajärvi 2011: 117).

4 ANALYYSI

4.1 Kiro sanojen lähteet ja omaksumisen ajoittuminen

Valtaosalle haastatelluista ei ollut virallisessa kielenopetuksessa tai kursseilla opetettu kiro sanoja, vaan he olivat omaksuneet niitä suomenkielisten puhetta kuuntelemalla. Suomalaisia ystäviä voi pitää osallistujien päälähteenä. Kiro sanat tulevat esille arkisten, epävirallisten keskusteluiden yhteydessä. Niitä ilmenee natiivien puheessa, josta s2-oppijat tekevät havaintoja. Kiroilijat ovat usein olleet nuoria ja/tai opiskelijoita. Vadim kertoo eräästä opistosta, jonka “ilma- piirissä ihmiset käyttävät [kirosanoja]”. Mihail on ainoa, joka on kansalaisopiston suomen kielen kurssilla ollut mukana myös rumia sanoja käsitelleellä oppitunnilla. Bernardin saksalaisessa kotiyliopistossa on ollut skandinavistiikan maisteritason kurssi kiro sanoista, mutta suomalaisia sanoja siellä ei ole tarkasteltu.

Mihail ja Bernard vaikuttavat muutenkin erottelevan ”virallisen suomen” ja epävirallisen, puhekielen suomen, joista jälkimmäiseen katsovat kiroilun kuuluvan. Bernard toteaa, että opettajilta tai opetusharjoittelijoilta hän ei ole kiro sanoja oppinut. Mihailin kokemus on, että useimmilla suomen kursseilla kiro sanojen käyttö on ollut kiellettyä, lukuunottamatta tätä yhtä opetuskertaa. Seuraavassa katkelmassa hän selittää asiaa:

Esimerkki 1. Virallinen suomi.

M: joo, ennen kuin tu tulin oivan tunnille mä olin myös ottanut suomen kolme kurssia mutta siellä kaikki, huumesanat kaikki alkoholisanat kaikki ruma sanat olivat

H: kielletty

M: joo joojoo

H: (naurahtaa) aijaa, okei

M: (huokaa) se on ihan virallinen suomen kieli se on

H: mm

Joissakin tapauksissa osallistujat ovat omaksuneet kiro sanoja jo ennen Suomeen tuloaan. Bernard kertoo Saksassa olleen kaksi muuta opiskelijaa, jotka osasivat kieltä suomalaiskontaktiansa ansiosta jo muuta ryhmää paremmin. Bernard pitää mahdollisena, että olisi oppinut kiro sanoja heiltä ja arvelee, että nämä puolestaan olisivat voineet oppia sanoja suomalaisesta metallimusiikista. Vaikka Jelenalle kiro sanat eivät ole olleet ensimmäisten joukossa, hän arvelee kuulleensa niitä jo Venäjällä, missä lomailevat suomalaiset ovat saattaneet kiroilla. Francesca ei ollut kaksikielisyydestään huolimatta kuullut suomen kiro sanoja ennen vaihtoon tuloaan.

Elokuvat ja internetin vaikuttavina tekijöinä mainitsevat Vadim, Francesca ja Jelena. Mihail kertoo oppimisen lähteenään elokuvasta Metsästyksen kansallisia erikoisuuksia (1995),

jossa näyttelijä Ville Haapasalo kiroilee. Seuraavassa esimerkissä Mihail vastaa haastattelijan kysymykseen siitä, milloin on kuullut suomen kiro sanoista ensimmäisen kerran:

Esimerkki 2. Haapasalo ja ensimmäiset sanat.

M: noo se oli yks elokuva venäjällä jossa tiedätkö ville haapasalon ja hän teki tämä tiedätkö metsästys venäjällä tai hän ja, sitten, on joku paha tapahtunut hän oli perkele vittu vittu (naurahtaa)

H: joo

M: mutta perkele on, maa sanon että paljon venäläiset tietävät mi, mitä on perkele

H: mm

M: ja, maa, ajattelen että perkele on ensimmäinen sana joka minä muistan ja kyllä tiedän sen ennen kuin tulen suomeen

H: okei. okei. mm. elii, no joo. no, oliko sit, suomen kiro sanat, osaatko sanoa oliko ne ensimmäisiä sanoja joita sä opit suomesta vai oliko ne sit joskus myöhemmin vasta

M: mmhh. noo, voi olla ensimmäiset

H: mm

M: perkele sitten vittu (naurahtaa)

H: niin

M: tai, joku. kiro sana mutta see se se on - - koska, kiro sanat ne aina tulevat ensimmäiset jos puhut jo joku, mm, ulkomaalainen ja ensin jos haluat opiskella joku, sanat toisella kielestä mä (naurahtaa) aina kysyn, kiro sanat

H: mm

M: että joo

H: (naurahtaa)

M: koska se on käytävä. hy hyödyllistä

Osallistujien kertomuksissa painottuu melko selkeästi, että he eivät itse ole kyselleet muilta ihmisiltä, mitä kiro sanoja suomessa on. Sanoja saatetaan kuitenkin selvittää muilla keinoin. Vadim kertoo hakeneensa sanoja nettisanakirjoista, jos on kuullut niitä ja ollut epävarma niiden merkityksestä. Myös Jelenalla selvittämistä on motivoinut se, että hän on ensin ihmetellyt sanan merkitystä.

Kysymys siitä, mihin kohtaa kielenomaksumista kiro sanat ajoittuvat, jakaa osallistujien käsityksiä. Yhtäältä vallitsee siis mielikuva, että kiro sanat opitaan ”aina ihan alussa”. Näin toteaa Bernard ja perustelee kokemuksiaan suomen ja venäjän kohdalla. Hänen mukaansa kiro sanoja opitaan aluksi vähintään kolme (suomessa *vittu*, *paska* ja *perkele*). Samoilla linjoilla on Mihail, jolle kiro sanat saattoivat olla suomen kielestä ensimmäisiä sanoja. Hänellä on käsitys, että kiro sanat opitaan aina ensimmäiseksi (ks. edellinen esimerkki).

Toisaalta Francescalle kiro sanat eivät ole olleet vielä Suomessakaan ensimmäisten joukossa. Jelena ei muista ensikosketustaan kiro sanoihin, mutta on vakuuttunut, että ne eivät ole olleet ensimmäisiä. Myös Vadim pitää selvänä, että kiro sanat ovat tulleet mukaan vasta myöhemmin, eivät oma-aloitteisen kyselyn kautta vaan osana keskustelua, ”tilanteissa joissa niitä käytettiin”. Alkeistasolla hän on oppinut aakkoset ja sen jälkeen eri aihepiirien sanastoa.

4.2 Asenteet ja tunteet

Kolme viidestä osallistujasta (Francesca, Jelena ja Vadim) kertoo, että he eivät kiroile suomeksi. On syytä huomata, että osallistujat ovat samoja, jotka ovat omaksuneet kiro sanat alkuvaihetta myöhemmin. Kaksi näistä kolmesta ei lausunut haastattelussa ainuttakaan kiro sanaa, ja toinen sanoi suoraan, että ei halua niin tehdä. Jos näiden kolmen osallistujan asenteet ovat neutraaleja tai kielteisiä, Mihailin ja Bernardin asenteita voisi kuvata myönteisiksi.

Mihail on kokenut kiro sanojen osaamisen ”hyödylliseksi” (ks. esimerkki 2). Myös Bernard kertoo, että ”tietysti oli hauskaa ihan alussa” osata suomalaisia kiro sanoja. Kielenoppimisen alussa, kun taidot eivät olleet vielä suuria, sanojen hallinnasta on ollut erityistä hyötyä:

Esimerkki 3. Aina oikein.

B: alussa se oli niinkuin okei

H: mm

B: en osanut puhua hyvin suomea sitten

H: mm

B: aina autoi että mulla oli sellainen. täynä, s semantinen, se sellainen, yks sana joka on

H: joo

B: koko lause siis no kun

H: niin

B: ja se aina on oikein ei voi olla kieliopillisesti (naurahtaan) väärin ei voi olla sanastollisesti, olla väärin

Bernardilla on tapana tallentaa puhelimeensa oppimiaan uusia, yleensä monimerkityksisiä sanoja (*jakorasia*, *suuhunpantava* ja *kevytkenkäinen*) ja palata käyttämään niitä sopivissa tilanteissa, esimerkiksi halutessaan hauskuuttaa baariympäristössä. Hän vaikuttaa suhtautuvan kummeksuen niihin suomenoppijoihin, jotka puhuvat pelkkää yleiskielistä suomea. Bernard pitää tärkeänä oppia puhekielisiä ilmauksia ja slangia. Ne auttavat hänen mukaansa siinä, että hän ei ”ole aina sellainen kielenoppilas joka puhuu yleiskieltä”. Seuraavassa katkelmassa Bernard avaa ajatustaan lisää:

Esimerkki 4. Koulusuomi.

B: ää, että ne käyttävät sellainen yleis iej kirja kirjakieltä että

H: mm

B: oikeasti te ootte täällä nyt puoli vuotta

H: mm

B: teidän pitäis nyt sanoa mmäh

H: mm-m

B: el el elkää sanoko minä se se

H: mm-m

B: jaa, että okei jos jos mä käytän puhekieltä jos mä käytän. kiro sanoja

H: mm

B: että se auttaa, sanoa että en mie ole enää sellainen, koulusuomi

H: mm

H: mm

B: vaan mä olen jotakin muuta

Vadimin mukaan henkilöt, joilla on ”kulttuurillinen tausta”, eivät kiroile. Termillä hän tarkoittaa lähinnä kasvatusta. Perhe voi antaa yksilölle elämään hyviä tai pahoja näkökulmia, joista kiroilu kuuluu selkeästi pahoihin:

Esimerkki 5. Kulttuurillinen tausta.

V: ja ja, mutta, se, voisin sanoa että siis se riippuu henkilöstä elikkä näillä henkilöillä joil joilla on se kulttuurillinen tausta ne eivät siis, kiroile mutta ne on myös harvoin

H: mm

V: mutta joi, siis, joitain muita kyllä, siis, kiroilevat tosi paljon

H: joo, tarkotatko sä sanoit että kulttuurillinen tausta tarkotatko sä niinkun, niinkun vaikka uskonnollista taustaa

V: ei ei kulttuurinen tausta mä tarkotan sitä että siis elikkä, että lapsi on kasvanut perheessä

H: okei

V: jos on vain, se öö hyviä, öö hyviä, näkökulmia elämään

H: okei

V: tai jotka sanovat lapselle että siis, esimerkiksi baariin lähteminen on, on siis huono juttu ei tarvitse koska siellä siellä ihmiset juovat ja jotain sellaista ja sitten lapsi kasvaessaan ymmärtää että kyllä tää ei kiinnosta mua mun on parempi vaan miettiä sitten, siis omasta elämästä, töistä, ja sitten miten mä ansaiten rahaa miten mä perustan perhettä ja, ja, sellaisia sitä öö se se on semmonen kulttuurillinen turvallinen kasvaminen että kun lapsi on, siis, että kun, lapsella on ihan, selkeitä hyviä, siis elämän näkökulmia

Käsitys ”hyvistä ihmisistä” ei näytä olevan ainoastaan Vadimin. Kun kysyn Mihaililta, vaikuttaako puhekuppanin sukupuoli omaan kiroiluun, hän kertoo kiroilevansa naisen seurassa vähemmän. Tämä johtuu siitä, että ”tavallisesti se on Venäjällä niin, että hyvät ihmiset eivät puhu kiro sanoja naiselle”. Hän jatkaa vielä, että Venäjällä naiset eivät kiroile yhtä paljon kuin miehet, mutta Suomessa hän ei usko sukupuolten välillä olevan eroa. Bernard kertoo huomanneensa, että jotkut hänen suomalaisista ystävistään haluaisivat hänen oppivan ”hyvää suomea”, johon kiro sanat eivät kuulu.

4.3 Kiro sanojen voimakkuus

Toisen kielen omaksumisella varhaisessa vaiheessa näyttäisi olevan yhteys siihen, kuinka vahvaksi yksilö kokee suomen kiro sanat. Francesca selittää, että hänen omaksumansa suomi on peräisin lapsuudesta ja Muumeista: kielestä, johon kiro sanat eivät kuulu. Seuraavissa esimerkeissä Francesca kuvaa suhdettaan suomen kiro sanojen voimakkuuteen:

Esimerkki 6. Suomeksi vahvempaa.

F: mm no mun mielest niinku suomen kielen kiro sanat on, mm voik sanoa vahvempia

H: vooi (naurahtaa)

F: nii vahvempi ku italia kielen ku jos italia niinku jos kiroilee mun omalla kielellä italiaksi ni, sei tunnu niin pahalta. että sei oo sei oo niinku ehk se ei vaikuta sei ei oo sama vaikutus

H: okei, mm. elii ymmärsinkö oikein et sun mielestä niinkuu ehkä suomen kiro sanoja on, niinku vaikeampikin käyttää

F: joo, ja silleen et ne tuntuu, nee tuntuu vahvemmit ku ne italialaiset niinku jokapäivän kiro sanat että, et mie laittasin ne samaan joukkoon ku italialaiset tosi pahat kiro sanat et en oikein osais niit käyttää silleen, joka päivä en, ja en, joo

Suomalaisia kiro sanoja pitää vahvempina myös Bernard. Hän perustelee kantaansa paitsi sillä, että hänelle saksan kiro sanat eivät omaan lapsuuteen liittyvien konnotaatioidensa vuoksi ole vakavasti otettavia, myös suomen kielen fonologialla. Bernardin mielestä ”suomi on sellainen kieli jota voidaan ääntää ihan vahvasti”. Asian havainnollistamiseksi hän lausuu sanakirjasta sattumanvaraisia suomenkielisiä sanoja (*muhkurainen, muistikatko*). Kielitieteilijyys näkyy siinä, että hän kykenee pohtimaan ensimmäisen tavun painon, klusiilien, kaksoiskonsonanttien ja äänteen [s] vaikutusta. Jonkin verran kyse saattaa olla myös mielikuvista, sillä Bernard rinnastaa suomen arabian ja venäjän ääntämiseen ja vertaa suomea ruotsinruotsiin, joka ei hänen mielestään kuulosta lainkaan yhtä vahvalta.

Toisaalta Bernard sanoo, että hänelle suomen kiro sanoissa ei ole syvällistä, automaattista merkitystä. Sana on ”vain foneemijärjestys”, ”foneemirivi”. Tähän hän jatkaa, että hänen on vielä vaikea tietää, milloin suomessa kuuluisi käyttää kiro sanoja: ”onkonne tämä nyt hyvä tilanne ja onko tämä nyt, sellainen, hyvä perkele. Vai onkse sellainen ihan paha”. Suomalaisten hän uskoo tietävän oikeat hetket.

Oman äidinkielen vahvuus korostuu varsinkin Mihailin kohdalla. Hänelle suomalaisissa kiro sanoissa ”ei ole mitään henkeä”. Jos hän haluaa kiroilla tosissaan, hän käyttää venäjää, jonka kokee myös helpottavan oloaan enemmän. Suomessa kiro sanakin on vain sana, ”ei mitään fiiliksiä takana”.

Suurin osa osallistujista on sitä mieltä, että mikään kiro sana ei ole erityisesti muita vahvempi. Kuten Bernard toteaa, ääntäminen on ratkaiseva tekijä siinä, miten voimakkaalta sana kuulostaa. Erityisen tiedetty näyttäisi kuitenkin olevan *vittu*. Jelena sanoo sen kuulostavan hieinan kovemmalta kuin *perkeleen*. Myös sanan yleisyys on huomattu: Jelena nimittää sitä arki-sanaksi ja Bernard diskurssipartikkeliksi. Mihail nimeää suosikeikseen *vitun* ja *paskan*, joista jälkimmäistä hän pitää hyvänkuuloisena ja yksinkertaisena. ”Jos paska sitten se on paska”. Bernard kertoo käyttävänsä sanaa *paska* muiden kiro sanojen edellä, ikään kuin partikkelin *voi* asemesta. Syynä tähän hän pitää saksan mallia (ks. lisää Andersson & Trudgill 2007: 196).

Joissakin tapauksissa s2-oppijatkin kokevat *vitun* liian vahvaksi, sillä Bernard kertoo tällöin käyttävänsä *vitsiä*. Nimeä *Virpi* hän on yrittänyt käyttää myös, mutta sen hän on todennut poikkeavan liiaksi *vitusta*.

5 PÄÄTÄNTÖ

Tutkimuksessani olen tarkastellut suomen kirosanoja suomi toisena kielenä -oppijoiden näkökulmasta. Aineiston ja sen analysoinnin sekä aikaisempaan teoriaan liittämisen pohjalta voin esittää muutamia johtopäätöksiä.

Ensinnäkin näyttäisi siltä, että useat kiroiluun liittyvät seikat korreloivat keskenään. Näitä ovat myönteinen asenne kiroiluun, kirosanojen omaksuminen varhaisessa vaiheessa, käsitys kielen funktionaalisuudesta ja luokkatilan ulkopuolella oppimisesta sekä kerrotun kiroilun määrä. Informantit, joille kirosanat ovat olleet suomen kielestä ensimmäisten joukossa, suhtautuvat kiroiluun kokonaisvaltaisesti muita sallivammin. Tällaiset henkilöt kertovat kiroilevansa suomeksi ainakin joskus. Tämä on linjassa Lappalaisen (2004: 78) havainnon kanssa siitä, kuinka asenteet vaikuttavat uskomuksiin omasta toiminnasta. Kirosanoja ei aina omaksuta ensimmäiseksi, kuten Dewaele (2004: 205) antaa olettaa. Hän on todennäköisesti oikeassa siinä, että kirosanoja ei yleensä opeteta ohjatusti kouluissa. Teoriaa siitä, että luonnollisissa tilanteissa kirosanoja omaksuvat kiroilisivat muita enemmän, voidaan kuitenkin nähdäkseni perustellusti pitää arveluttavana. Tämä johtuu siitä, että myös vähän tai ei lainkaan kiroilevat törmäävät kirosanoihin joka tapauksessa luokan ulkopuolella.

Vastausten perusteella näyttää todennäköiseltä, että asenteilla on yhteys myös siihen, kuinka laajana kirosanojen potentiaali koetaan. Kiroiluun kielteisesti suhtautuvat raportoivat kiroilevansa lähinnä silloin, kun jotain negatiivista tapahtuu (esimerkiksi kun jotain menee rikki). Myönteisemmin suhtautuvat pystyvät ilmeisesti kuvittelemaan muitakin funktioita, kuten humoristisen efektin luomisen tai irtautumisen kielenoppijan statuksesta. Hjortin (2014: 140–142) käyttökategoriaa ajatellen interjektiot ovat kuitenkin ylivoimaisesti yleisin luokka s2-oppijoiden kiroilussa. Tässä tutkimuksessa kirosanojen käytön tarkastelu ei kuitenkaan ollut keskiössä, minkä vuoksi vahvoja olettamuksia ei ole järkevää tehdä.

Kiroilu nähdään ennen kaikkea yksilöstä riippuvana asiana, eikä kielenulkoisilla taustamuuttujilla uskota olevan suurta vaikutusta. Kuitenkin naiset ovat kiroilleet tässä tutkimuksessa miehiä vähemmän ja vaikuttavat kuuluvan kielteisemmin suhtautuvien joukkoon. Tämä voidaan nähdä osoituksena Saanilahden ja Nahkolan (2000), Dewaelen (2004) ja Murrayn (2007) sukupuoleen liittyvien argumenttien paikkansapitävyydestä.

Dewaele (2004: 205) uskoo luonnollisilla oppimistilanteilla olevan yhteyttä kiroilun määrään ja tuntemukseen. Tässä tutkimuksessa käytetyn kirosanalistan perusteella näyttäisi kuitenkin

kin siltä, että osallistujien välillä ei ole eroja varsinaisessa sanojen tietämyksessä ja tuntemuksessa. Lievät kiro sanat kuten *hitto*, *hittolainen*, *saamari* ja *perhana* vaikuttavat olevan kaikille vieraimpia. Tunnetuimpia ja käytetyimpiä ovat haastatteluissa esitetyiden mielipiteiden perusteella *vittu*, *perkele* ja *paska*. Näistä kaksi ensimmäistä ovat natiivien mielestä voimakkaimpien joukossa (Hjort 2014). Kiro sanoissa tiedostetaan olevan sisäänkirjoitettuja sävyjä ja merkityksiä, joista s2-oppijat eivät aina ole varmoja, mikä lienee osoitus *perkele*-sanaan liittyvästä symboliikasta, josta Hjort (2014) raportoi.

Suomi mielletään ääntämiseltään kiroiluun soveltuvaksi kieleksi, mikä vahvistaa Hjortin (2014) havainnot paikkansapitäviksi. Toisaalta kiro sanat ovat ”vain sanoja” muiden joukossa. Omalla äidinkielellä kiroilu tuntuu helpottavammalta ja vahvemmalta. Poikkeuksen tähän muodostaa lapsuudestaan saakka kaksikielinen osallistuja. Dewaelen (2004) teorian äidinkielen vahvuudesta ja varhaisesta toisesta kielestä näyttäisivät siis pitävän paikkansa, joskaan varmoja päätelmiä ei vielä voida tehdä. Spontaaneissa ja/tai kivuliaissa tilanteissa kaikki osallistujat kertovat joka tapauksessa kiroilevansa ensimmäisellä kielellään. Suomenkielinen ympäristö tai seura voi kuitenkin lisätä todennäköisyyttä sille, että s2-oppija kiroilee suomeksi tai ainakin kiroilun jälkeen kääntää äidinkielen ilmauksen suomeksi. Lisätutkimukset ovat tarpeen asian tarkemmaksi selvittämiseksi.

Tehty tutkimus voi toimia suunnanantajana pedagogisissa sovellutuksissa. Dewaelen (2004: 220) ehdotusta erilaisten rekistereiden, myös kiro sanoja sisältävien, opettamisesta kielinoppijoille voi mielestäni pitää erittäin varteenotettavana. Tämä saattaisi toimia myös pelkätään äidinkielisessä luokassa, kun käsitellään eri tekstilajeja ja rekistereitä. Tällöin opettajan tehtävä olisi kiinnittää oppilaiden huomio siihen, millaisten tekstien yhteydessä kiro sanoja voi esiintyä, mitä ne voivat tyyllisesti tehdä ja millaisia vaikutuksia niillä on tekstiin.

Fjeldin (2014: 199, 207) mukaan Norjassa tarvittaisiin uudistuksia sanakirjatyön osalta. Havaintojeni perusteella Suomessa kiro sanojen potentiaali on huomioitu sanakirjoissa kiitettävästi (esim. Nurmi 2009). Tutkimuksessani suomenoppijat kertovat hakevansa sanakirjoista kiro sanoja, joten tarvetta ajantasaiselle, luotettavalle ja havainnollistavalle tiedolle on varmasti myös jatkossa.

Toisella kielellä kiroileminen on osoittautunut niin monitahoiseksi ilmiöksi jo kielitieteen näkökulmasta, että siitä olisi suotavaa tehdä lisää tutkimusta. Alatyylisiin ja esimerkiksi monimerkityksellisiin sanoihin liittyvää oppimisprosessia voisi tarkastella laajemmin. Voisi myös olla hedelmällistä selvittää, miten s2-oppijoita opetetaan ilmaisemaan tunteita suomen kielellä.

Tämän tutkielman tuloksia voisi hyödyntää siinä, sillä vaikuttaa ilmeiseltä, että ainakin kiro sanoja käytetään negatiivisten tunteiden yhteydessä. Myös Jay (1992: 239) pitää relevanttina aiheena sitä, miten rumat sanat liittyvät muihin tunteiden ilmaisun tapoihin.

Jos tämän työn kaltaisia tutkimuksia toteutetaan uudestaan tai laajemmassa muodossa, osallistujia voisi rajata jonkin sosiaalisen taustamuuttujan mukaan. Menetelmiin voisi ottaa mukaan esimerkiksi lomakekyselyn ja havainnoinnin ja työtä soisi tehtävän yli tieteenalarajojen. Tässä tutkimuksessa sivuttuihin kiroilun funktioihin olisi myös syytä paneutua entistä tarkemmin. Jay (1992: 243) on jo aiemmin nostanut esille kiinnostavia kysymyksiä jatkotutkimuksia ajatellen pohtimalla sitä, millaisia rituaalisia funktioita kiroilulla on sosiaalisille ryhmille ja tarjoaako kiroilu ryhmälle jonkinlaista yhteenkuuluvuutta. Tällaiset näkökulmat tuntuisivat erityisen relevanteilta s2-oppijoiden kielen tutkimisessa.

Vastaisuudessa tutkimusten toteutuksessa ja menetelmissä olisi aiheellista ottaa huomioon eräitä ongelmakohtia, joita on ilmennyt tämän tutkimuksen kohdalla. Ensinnäkin haastattelijan kokemattomuutta voidaan pitää yhtenä menetelmän kompastuskivistä (Hirsjärvi & Hurme 2000: 35, 68–69). Haastattelusta saadun aineiston luotettavuuden taas asettaa erityisen kyseenalaiseksi se, että haastateltava on taipuvainen antamaan ”sosiaalisesti suotavia vastauksia”. (Hirsjärvi & Hurme 2000: 35.) Arvelen, että riski tällaiseen hyväksynnän hakemiseen on vielä tavanomaista suurempi, kun aiheena on kiroilu. Aiemmin Murray (2007: 301) on tehnyt samanlaisia huomioita haastatteluun liittyvästä problematiikasta kysymällä, tietävätkö ihmiset todella miten kiroilevat ja vastaavatko he kysymyksiin rehellisesti. Tarkkojen lukujen sijaan onkin järkevää selvittää taipumuksia tai pikemminkin uskomuksia taipumuksista (Murray 2007: 201).

Viimeiseksi on syytä pitää mielessä osallistujien kielitaito. Vaikka kaikkia heistä voidaan pitää edistyneinä suomenpuhujina, haastattelut on silti tehty muulla kuin heidän omilla äidinkiellillään. Lienee aiheellista kysyä, ovatko he aina kyenneet ilmaisemaan ajatuksiaan sillä tavalla kuin ovat tarkoittaneet.

Todettakoon lopuksi, että tutkimusaihe on herättänyt sekä tutkija-, maallikko- että osallistujataholla huvittuneisuutta ja kiinnostusta. Kiro sanojen tutkimuksella saattaa yhä olla epäsovinnaisuuden ja ei-tieteellisyyden leima, mikä heijastelee aiempien tutkijoiden kuvauksia (Rathje 2014). Kansanlingvistiikassa voitaisiin olla kiinnostuneita laajemmasta asenneselvityksestä.

LÄHTEET

- Andersson, Lars & Trudgill, Peter 1990: *Bad language*. Oxford: Blackwell Publishing.
- 2007: Swearing. – Monaghan, Leila & Goodman, Jane E. et al. (toim.) 2007: *A Cultural Approach to Interpersonal Communication: Essential Readings*. s. 195–199. Malden: Blackwell Publishing.
- Beers Fägersten, Kristy 2012: *Who's swearing now?: the social aspects of conversational swearing*. Cambridge: Newcastle Scholars.
- Dewaele, Jean-Marc 2004: The emotional force of swearwords and taboo words in the speech of multilinguals. – *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 25 (2–3), s. 204–221. <http://eprints.bbk.ac.uk/62/1/dewaeleJMMD25.pdf> 14.4.2015.
- EVK = Eurooppalainen viitekehys: *Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioimisen yhteinen eurooppalainen viitekehys 2003*. Helsinki: WSOY.
- Fjeld, Ruth Vadvedt 2014: The vocabulary of Norwegian cursing and swearing – Some of its history, meaning and function. – Ratje, Marianne (toim.) 2014: *Swearing in the Nordic Countries, Copenhagen 6 December 2012*. s. 199–215. Copenhagen: Dansk Sprognavn.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009: *Tutki ja kirjoita*. 15. painos. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000: *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Helsinki University Press.
- Hjort, Minna 2009: Swearwords in subtitles – A balancing act. – *Intralinea Online Translation Journal*. http://www.intralinea.org/specials/article/Swearwords_in_Subtitles 19.4.2015.
- 2014: Perkele – A literary companion. – A glimpse at the function and frequency of the Finnish swearword in translated and non-translated contemporary fiction. – Ratje, Marianne (toim.) 2014: *Swearing in the Nordic Countries, Copenhagen 6 December 2012*. s. 125–149. Copenhagen: Dansk Sprognavn.
- ISK = Hakulinen, Auli, Vilkuna, Maria, Korhonen, Riitta, Koivisto, Vesa, Heinonen, Tarja Riitta & Alho, Irja 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden Seura.
- Jay, Timothy 1992: *Cursing in America: a psycholinguistic study of dirty language in the courts, in the movies, in the schoolyards and on the streets*. Philadelphia: John Benjamins.
- Kalaja, Paula 1995: Vieraiden kielten oppijoiden käsitykset kielenoppimisesta: vaihtoehtoista määrittelyä ja tutkimusta. – Dufva, Hannele (toim.) 1995: *Finlance. A Finnish Journal of*

Applied Linguistics, vol. XIV 1994. *Social and cognitive perspectives on language awareness*. s. 50–66. Jyväskylä: Language Centre for Finnish Universities, University of Jyväskylä.

- KS = *Kielitoimiston sanakirja*. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 166. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone 2015. – <https://mot.kielikone.fi/mot/jyu/net-mot.exe?motportal=80> 19.4.2015.
- Kotilainen, Lari 2007: *Kiellon lumo: kieltoverbitön kieltokonstruktio ja sen kiteytyminen*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Lappalainen, Hanna 2008: *Vaihteleva kieli*. – Onikki-Rantajääskö, Tiina & Siirainen, Mari (toim.) 2008: *Kieltä kohti*. s. 66–85. Helsinki: Otava.
- Ljung, Magnus 2011: *Swearing: a cross-cultural linguistic study*. Houndmills: Palgrave Macmillan.
- Murray, Thomas E. 2007: *Swearing as a Function of Gender in the Language of Midwestern American College Students*. – Monaghan, Leila & Goodman, Jane E. (toim.) 2007: *A Cultural Approach to Interpersonal Communication: Essential Readings*. s. 200–208. Malden: Blackwell Publishing.
- Nissilä, Leena, Martin, Maisa, Vaarala, Heidi & Kuukka, Ilona 2006: *Saako olla suomea? Opas suomi toisena kielenä -opetukseen*. Helsinki: Opetushallitus.
- Nurmi, Timo 2009: *Suomen sanakirja opiskelijoille ja ulkomaalaisille. Finnish Dictionary for Students and Foreign Learners*. Helsinki: Gummerus.
- Palander, Marjatta 2011: *Itä- ja eteläsuomalaisten murrekäsitykset*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Paunonen, Heikki 2009: *Suomalaisen sosiolingvistiikan ja kielisosiologian näkymiä*. *Virittäjä* 113 (4) s. 557–570.
- Rathje, Marianne 2014: *Introduction*. – Rathje, Marianne (toim.) 2014: *Swearing in the Nordic Countries, Copenhagen 6 December 2012*. s. 7–10. Copenhagen: Dansk Sprognævn.
- Saanihahti, Marja & Nahkola, Kari 2000: *Suomalainen slangi kielellisenä ja sosiaalisena ilmiönä*. – *Sananjalka* 42 s. 87–113.
- Saario, Johanna 2009: *Suomi toisena kielenä -oppilas ja luokkakeskustelun haasteet*. – Kuukka, Ilona & Rapatti, Katriina (toim.) 2009: *Yhteistä kieltä luomassa. Suomea opetteleva opetusryhmässäni*. Helsinki: Opetushallitus.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2011: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunko.

Teemoja:

- Omaksuminen
- Asenteet
- Käyttäminen

1. Perustiedot

- Nimi
- Ikä
- Kotimaa ja ensimmäinen kieli (+ muut kielet joita käyttää)
- Onko suomalainen puoliso tai suomalaisia sukulaisia?
- Milloin olet tullut Suomeen, miten päätyntä tänne?
- Osaitko suomea ennen tänne tulemistasi? Oletko opiskellut suomea kotimaassa vai vasta Suomessa?
- Missä opiskellut ja/tai oppinut suomea?

OMAKSUMINEN

- Onko törmännyt suomen kielen kirosanoihin? Missä, miten ja milloin ensikosketus?
→ tarina, tilanne, kuvailua
- Kysyikö itse joltain vai kertoiko joku?
- Olivatko kiro sanat ensimmäisiä/viimeisiä sanoja, joita opit suomeksi?
- Mistä tai keneltä on omaksunut kiro sanoja? (äidinkielenään suomea puhuvat kaverit, maahanmuuttajakaverit, opettajat, tv-ohjelmat, elokuvat, internet, kirjallisuus, katu-puhe...)
- Onko itse aktiivisesti ottanut sanoista selvää?
- Oletko itse opettanut suomalaisia kiro sanoja jollekulle?
- Onko suomalaisten kiro sanojen käyttö joskus johtanut...
 - a. konfliktiin tai kiusalliseen tilanteeseen?
 - b. jollain lailla hauskaan tai huvittavaan tilanteeseen?

ASENTEET

- Ovatko suomalaiset kiro sanat jotenkin erilaisia kuin omassa kielessä? Millä lailla? Määrällisesti, aihepiireiltään? Kiroileeko omalla kielellään (vai vain suomeksi, olisiko omalla kielellä kiroilu edes sallittua?)

- Onko suomeksi kiroilu erilaista kuin omalla äidinkielellä? Onko suomalaisia kiro sanoja helpompi tai vaikeampi käyttää?
- Onko koskaan loukkaantunut toisten kiroilusta?
- Pitääkö jotakin kirosanaa toisia voimakkaampana? Tai pahempana? Mistä tunne johtuu? (Äänneasu, frekvenssi, kirjaimellinen merkitys...) Mikä taas tuntuu yleisimmältä tai luontevimmalta omassa käytössä?
- Millaiset seikat vaikuttavat sanan valintaan? (Sana on ainoa joka sattuu tulemaan mieleen, sana on repertuaarissa uusi ja sitä halutaan testata, samaa sanaa käytetään aina, keskustelukumppani, ympäristön virallisuus...)

KÄYTTÄMINEN (millaista kiro sanojen käyttö on ja mihin niiden käytöllä pyritään (Suomalaisiin samaistuminen, kielitaidon/-tuntemuksen osoittaminen, huumorin tuominen keskusteluun kiro sanan avulla, voimakkaiden tunteiden kuten tyytymättömyyden osoittaminen...))

- Kiroiletko suomeksi?
- Kiroilevatko mielestäsi ne, joiden äidinkieli ei ole suomi? Paljonko?
- Missä tilanteissa voisi kuvitella käyttävänsä tai ON KÄYTTÄNYT suomen kiro sanoja? Mitä on tekemässä niissä tilanteissa, mitä niissä tapahtuu?
 - puhekumppanin
 - a. tuttuus (sosiaalinen etäisyys) ja status
 - b. sukupuoli
 - c. ikä
 - d. äidinkieli
 - paikkana koti/työpaikka/julkinen tila kuten kauppa, kirjasto, kaupungin keskusta...
- Missä tilanteissa ei voisi kuvitella käyttävänsä suomen kiro sanoja?
- Onko kiroilusi yksittäisten sanojen käyttöä ("Voi vittu!"), vai ovatko kiro sanat esim. verbeinä tai adjektiiveina?
- Käytätkö kiro sanoja enemmän puhuessasi vai kirjoittaessasi (kirjeet, viestit, keskustelu netissä jne.). Mistä johtuu?
- Onko kiro sanan käyttäminen spontaania vai harkittua?
- Sanooko koskaan kiro sanoja vahingossa (= Onko kiro sanojen käyttö tietoista)? Voiko sana lipsahtaa fraasimaisesti väärässä seurassa/kontekstissa?

Liite 2. Kirosanalista.

1. JUMALASANASTO

jumalauta

helvetti

saatana

→ saamari

perkele

→ perhana

hitto

hittolainen

2. VESSASANASTO

paska

kusi

3. ALAPÄÄSANASTO

vittu

→ vittumainen

→ vittuilla

→ vituttaa

kyrpä

mulkku

kulli

pillu

perse

Tuleeko vielä joitain muita mieleen?